

НАРОДНА БАНКА СРБИЈЕ

ИЗВЕШТАЈ
О ДИНАРИЗАЦИЈИ ФИНАНСИЈСКОГ СИСТЕМА СРБИЈЕ
Јун 2013.

Београд, септембар 2013.

Уводна напомена

Већа употреба динара у финансијском систему Србије и боља усклађеност валутне структуре прихода и расхода небанкарског сектора побољшале би степен финансијске стабилности земље, умањиле ризик од промене девизног курса у најрањивијим секторима привреде и повећале ефикасност монетарне политике. Да би се процес динаризације подржао, Народна банка Србије и Влада Републике Србије потписале су априла 2012. године *Меморандум о стратегији динаризације финансијског система Србије*.

У складу с тим документом, Народна банка Србије и Влада Републике Србије обавезале су се да прате и анализирају кретање степена динаризације, као и да редовно извештавају јавност о употреби динара у домаћем финансијском систему. С тим циљем, Народна банка Србије тромесечно припрема и објављује *Извештај о динаризацији финансијског система Србије* као једно од помоћних средстава комуникације с јавношћу. Тим извештајем јавности се пружају на увид дешавања у сегменту динарског тржишта и указује на мере и активности које су тржишни учесници и регулаторни органи предузели, или ће предузети, ради подршке процесу динаризације. Приступ јавности тим информацијама омогућиће да се боље разуме неопходност заштите од ризика промене девизног курса, као и неопходност мера и активности које ће Народна банка Србије и Влада Републике Србије предузимати како би се процес динаризације финансијског система Србије подстакао.

Извештаји о динаризацији финансијског система Србије доступни су јавности на сајту Народне банке Србије (www.nbs.rs).

Стратегија динаризације

Стратегија динаризације у Републици Србији заснива се на активностима које се могу објединити у три међусобно повезана стуба.

Први стуб стратегије динаризације је најопштијег карактера, али је уједно и најважнији. Мере у оквиру овог стуба подразумевају активности усмерене ка успостављању макроекономског окружења које карактеришу ниска и стабилна инфлација, стабилан финансијски систем и одржив привредни раст.

Други стуб стратегије обухвата мере усмерене на активно промовисање динарских инструмената и тржишта, с посебним акцентом на развој тржишта динарских обвезница. Развој динарске криве приноса је важна окосница овог стуба.

Трећи стуб има за циљ унапређење заштите од постојећих девизних ризика у небанкарском сектору и дестимулисање даљег јачања тих ризика. Народна банка Србије ће предводити напоре у овој области сарађујући с банкарским сектором на увођењу и развоју основних инструмената заштите од девизног ризика како на међубанкарском тржишту, тако и у пословању с клијентима.

СКРАЋЕНИЦЕ КОРИШЋЕНЕ У ОВОМ ИЗВЕШТАЈУ

млн – милион

млрд – милијарда

п.п. – процентни поен

Т – тромесечје

ХоВ – хартије од вредности

Не наводе се друге општепознате скраћенице.

Садржај

I.	Динаризација финансијског система Србије.....	1
1.	Пласмани привреди и становништву.....	1
2.	Новоодобрени кредити привреди и становништву	2
3.	Депозити привреде и становништва.....	3
4.	Динарска и девизна штедња	4
5.	Јавни дуг	5
II.	Инструменти заштите од девизног ризика	7
1.	Своп аукције девиза Народне банке Србије.....	7
2.	Коришћење инструмената заштите од девизног ризика	8
	Методолошке напомене	9
	Списак графикана и табела	10

I. Динаризация финансијског система Србије

Степен динаризации финансијског система Србије је, према већини показатеља, повећан у Т2 2013. године. Једино је учешће динарских пласмана у укупним пласманима привреди и становништву забележило пад, што је пре свега последица чињенице да је у Т2 доспео а није рефинансиран знатан износ динарских кредита привреди који је одобрен у претходном периоду.

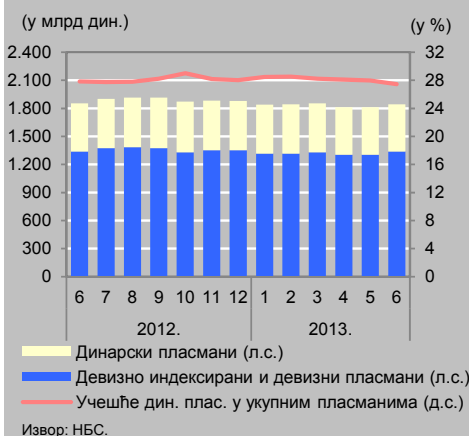
1. Пласмани привреди и становништву

Степен динаризации финансијског система Србије, мерен учешћем динарских пласмана у укупним пласманима који су одобрени привреди и становништву, на крају Т2 је износио 27,4%. У односу на крај Т1, тај показатељ је смањен за 0,8 п.п. Ако се посматра по сталном курсу, степен динаризации је смањен за 0,4 п.п., на 27,5%.¹

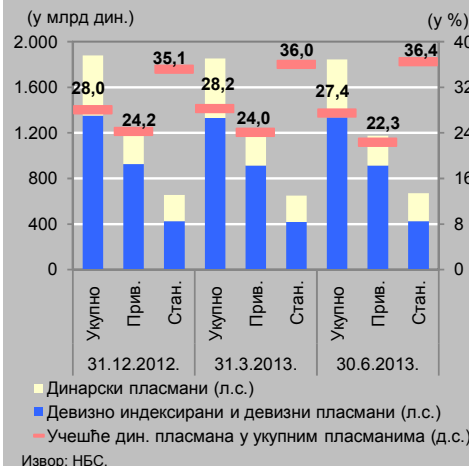
Пласмани банака привреди и становништву су на крају Т2 износили 1.844,7 млрд динара и у односу на крај претходног тромесечја мањи су за 0,5% (за 1,7% искључујући ефекат промене девизног курса). Паду пласмана банака допринело је смањење динарске компоненте (за 3,3%), и то првенствено пласмана привреди, док су динарски пласмани становништву повећани. С друге стране, девизна и валутно индексирана компонента пласмана су повећане (за 0,6%). Због пада динарске и раста девизне и валутно индексиране компоненте пласмана, забележен је пад степена динаризации за 0,8 п.п., на 27,4%. Ако се искључи ефекат промене девизног курса, пад исказују и девизни и валутно индексиран пласмани, тако да је степен динаризации забележио умеренији пад (са 27,9% на 27,5%).

У секторској структури пласмана банака, учешће динарских пласмана становништву номинално је повећано за 0,4 п.п., на 36,4%, што је резултат већег раста динарских пласмана, пре свега готовинских кредита, у односу на раст девизних и валутно индексираних пласмана овом сектору. Учесће динарских пласмана у укупним пласманима привреди је у истом периоду смањено за 1,7 п.п., на 22,3%. То је последица већег релативног пада динарске компоненте пласмана – пре свега по основу доспећа раније одобрених кредита за обртна средства, у поређењу с падом девизне и валутно индексиране компоненте пласмана привреди.

Графикон I.1.1. Учесће динарских пласмана у укупним пласманима привреди и становништву

Графикон I.1.2. Секторска структура пласмана

¹ Обрачунато по курсу динара према еврoу на дан 31. децембра 2012.

2. Новоодобрени кредити привреди и становништву

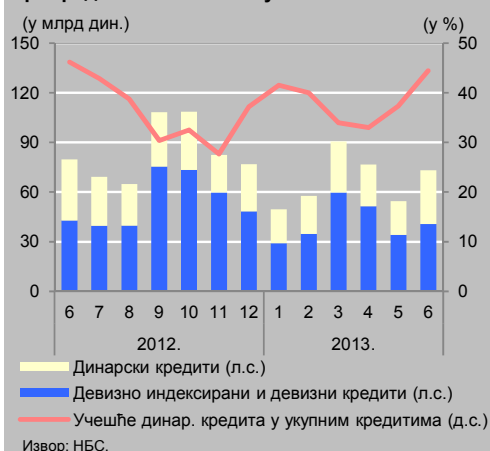
Учешће динарских кредита у укупним новоодобреним кредитима је током Т2 бележило раст из месеца у месеца.

Банке су у Т2 одобриле привреди и становништву 204,4 млрд динара нових кредита, што је за 3,3% више него у Т1. Од укупног износа новоодобрених кредита, на чисто динарске кредите односило се 38,2%, или за 0,6 п.п. више него у претходном тромесечју.

Раст новоодобрених кредита у Т2 у односу на претходно тромесечје последица је већег одобравања нових кредита становништву (за 14,1 млрд динара, тј. 31,1%). Посматрано по валутној структури, динарски, као и девизни и валутно индексирани новоодобрени кредити становништву, расли су по приближно истој стопи у односу на претходно тромесечје (око 31%), тако да је учешће динарских кредита у укупним новоодобреним кредитима становништву остало непромењено на нивоу тромесечја (63,6%). Највећи део новоодобрених кредита становништву током Т2 односио се на готовинске и стамбене кредите. Поред њих, банке су у већој мери него у претходном тромесечју одобравале и потрошачке кредите.

С друге стране, износ новоодобрених кредита привреди је у Т2 смањен за 7,6 млрд динара (5,0%) како у делу динарских, тако и у делу девизних и валутно индексираних кредита. Таквим кретањима у знатној мери је допринео престанак програма субвенционисаног кредитирања привреде, који је обустављен у марту, након што су потрошена средства предвиђена буџетом за ове намене. Смањено је одобравање по основу свих врста кредита, а највећу заступљеност у новоодобреним кредитима имали су кредити за обртна средства. Посматрано по валутној структури, новоодобрени динарски кредити исказали су већи пад на нивоу тромесечја у односу на пад девизних и валутно индексираних новоодобрених кредита привреди, због чега је учешће динарских кредита у укупним новоодобреним кредитима привреди смањено за 2,1%, на 27,8%, у односу на претходно тромесечје.

Графикон 1.2.1. Учешће динарских кредита у новоодобреним кредитима привреди и становништву

3. Депозити привреде и становништва

Степен динаризације, мерен учешћем динарских депозита у укупним депозитима привреде и становништва, на крају Т2 је износио 20,2%. У односу на крај крај претходног тромесечја, то учешће је повећано за 0,5 п.п.

Депозити привреде и становништва су на крају Т2 износили 1.449,8 млрд динара и били су за 2,4% виши него на крају претходног тромесечја. Рачунато без ефекта промене курса, депозити привреде и становништва су остварили раст од 0,9%.

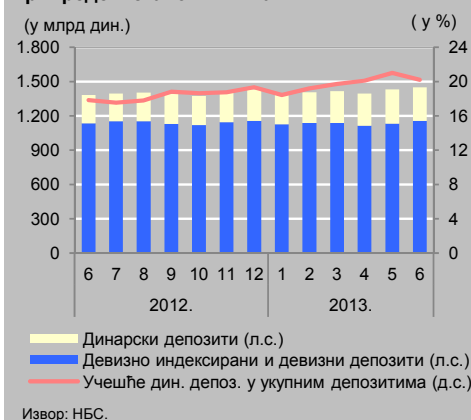
Раст депозита, посебно динарских, забележен је како код привреде, тако и код становништва и може се довести у везу с креирањем ликвидности од стране државе. Као резултат бржег раста динарских у односу на девизне депозите, учешће динарских депозита привреде и становништва у укупним депозитима у Т2 је повећано за 0,5 п.п. и на крају јуна је износило 20,2%.

Посматрано по секторској структури, учешће динарских депозита у укупним депозитима и даље је веће код привреде него код становништва (46,8% наспрам 9,0%). У односу на претходно тромесечје, то учешће је код привреде повећано за 0,7 п.п., а код становништва за 0,4 п.п. Ако се искључи ефекат промене курса динара, учешће динарских депозита у укупним депозитима привреде и становништва је повећано за 0,8 п.п., на 20,3%, при чему је код привреде забележено повећање за 1,1 п.п., на 46,9%, а код становништва за 0,6 п.п., на 9,1%.

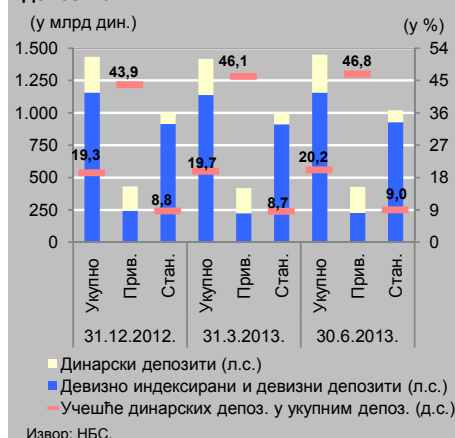
У рочној структури депозита, смањена је рачност како депозита привреде, тако и депозита становништва, па је учешће краткорочних депозита у укупним депозитима привреде и становништва у односу на Т1 повећано за 0,3 п.п., на 86,4%. У оквиру динарских депозита привреде и становништва, додатно је повећано учешће краткорочних депозита за 0,2 п.п., на 98,2%, док је код девизних депозита учешће краткорочних депозита повећано у истој мери, на 83,4%.

Важно је истаћи да динарски депозити становништва од почетка године бележе тренд раста и крајем Т2 су достигли историјски највиши ниво (92,3 млрд динара), што може бити индикатор постепеног враћања поверења грађана у домаћу валуту. С друге стране, девизни депозити становништва су, упркос доспећу обвезница старе девизне штедње, остварили скроман раст. То се може довести у везу са смањеном расположивости осталих извора потрошње становништва, али и нижим каматним стопама на девизне депозите.

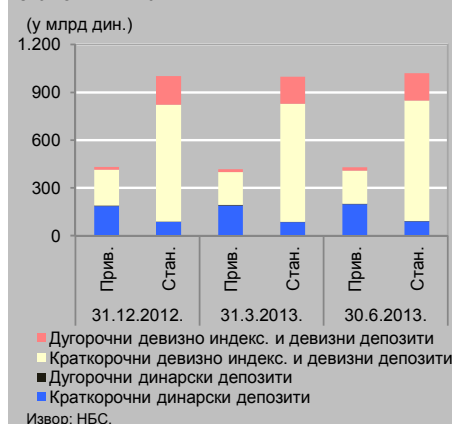
Графикон I.3.1. Учешће динарских депозита у укупним депозитима привреде и становништва

Графикон I.3.2. Секторска структура депозита

Графикон I.3.3. Валутна и рочна структура депозита привреде и становништва

4. Динарска и девизна штедња

На крају Т2 динарска штедња је износила 20,7 млрд динара и била је за 2,0 млрд виша него на крају претходног тромесечја. У истом периоду, девизна штедња је смањена за 4,8 млн евра, највише у априлу и јуну.

Динарска штедња је током Т2 наставила тренд раста, који се непрекидно бележи сваког месеца, почев од новембра прошле године. На крају Т2 динарска штедња је износила 20,7 млрд динара, што је за 10,6% више него на крају претходног тромесечја.

Највећи део раста динарске штедње становништва остварен је за рачност од три месеца до шест месеци, тако да је учешће ове рачности у укупној динарској штедњи повећано за 7,2 п.п., на 16,8%. Поред ове рачности, повећана је и штедња положена на период од шест месеци до годину дана, чије је учешће током Т2 повећано за 0,2 п.п., на 33,0%. Највећи раст динарске штедње остварен је у мају, и то захваљујући пре свега штедњи ороченој на период од три до шест месеци, која је тог месеца повећана за 1,0 млрд динара.

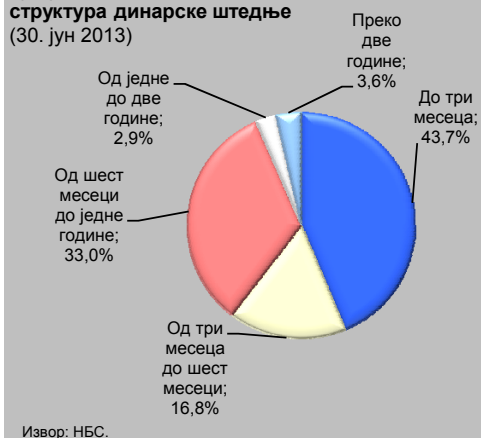
С друге стране, девизна штедња је у Т2 смањена за 4,8 млн евра, на 8.099 млн евра на крају јуна. Месечни пад девизне штедње први пут је забележен након 15 месеци константног раста, упркос томе што је крајем маја доспела серија обвезница старе девизне штедње.

За разлику од динарске штедње, највеће смањење учешћа девизне штедње грађана забележено је за рокове од шест месеци до годину дана (за 1,8 п.п., на 48,6%). С друге стране, повећано је учешће штедње на краће рокове, од три месеца до шест месеци (за 2,1 п.п., на 7,3%).

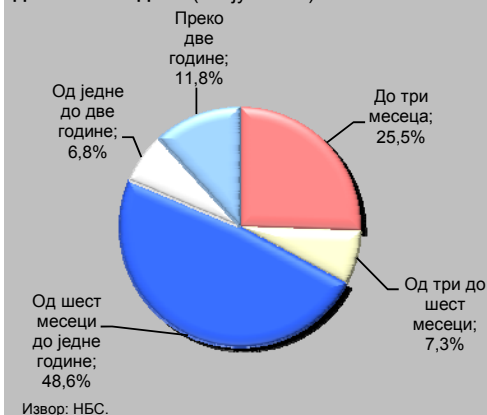
Графикон I.4.1. Динарска и девизна штедња

Графикон I.4.2. Рочна структура динарске штедње (30. јун 2013)

Графикон I.4.3. Рочна структура девизне штедње (30. јун 2013)

5. Јавни дуг

Учешће динарског дуга у укупном јавном дугу је у Т2 повећано са 18,5%, на 18,8%, највише као резултат смањења доларског дуга по основу превремене отплате дела дуга Лондонском клубу.

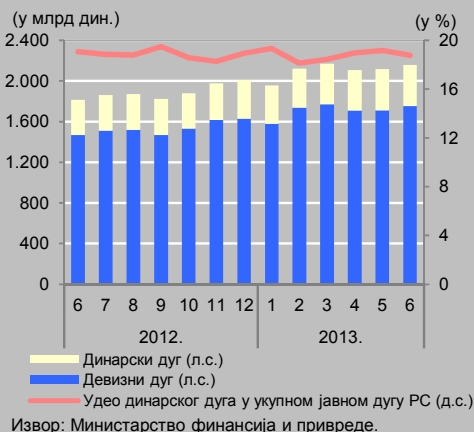
Као резултат превремене отплате дуга Републике Србије према Лондонском клубу у износу од 436 млн америчких долара, учешће дуга у тој валути у укупном јавном дугу је у Т2 у односу на крај претходног тромесечја смањено за 1,5 п.п. на 25,9%, док је учешће осталих валута у јавном дугу повећано. Што се тиче јавног дуга у еврима, држава је у мају измирила део обавеза по основу старе девизне штедње у износу од 190,5 млн евра, што је компензовано новим задуживањем емисијама ХоВ у еврима на домаћем тржишту (157,3 млн евра у нето износу) и новим задуживањем код међународних кредитора (41,6 млн евра). Међутим, због курсних разлика, учешће јавног дуга у еврима у укупном јавном дугу је ипак повећано за 1,2 п.п., на 48,7%. Учешће дуга у динарима у јавном дугу је такође повећано за 0,3 п.п., на 18,8%, пре свега по основу новог задуживања емисијом ХоВ на домаћем тржишту (3,8 млрд динара у нето износу).

Јавни дуг по основу државних ХоВ продатих на домаћем тржишту у Т2 је забележио раст од 23,8 млрд динара и износио је 505,5 млрд динара. Притом је стање дуга по основу динарских ХоВ повећано за 3,8 млрд динара, а стање дуга по основу девизних ХоВ за 20,0 млрд динара. То је резултирало смањењем учешћа динарских ХоВ у укупном портфељу државних ХоВ продатих на домаћем тржишту за 3,0 п.п., на 75,2%.

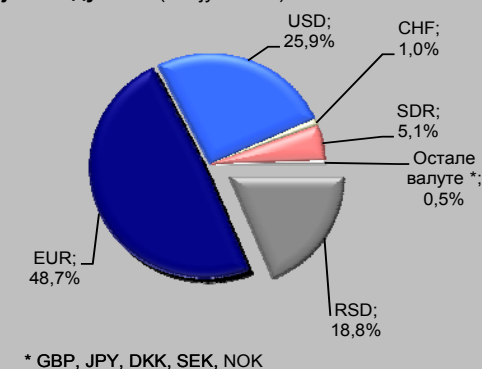
Целокупан прираст стања динарских ХоВ односио се на дугорочне ХоВ (13 млрд динара), пре свега двогодишњег и трогодишњег рока доспећа (10 млрд и 11,9 млрд динара, респективно). С друге стране, стање краткорочних ХоВ смањено је за 9,3 млрд динара, првенствено по основу смањења стања тромесечних записа (за 6,3 млрд динара). Због таквих кретања, учешће дугорочних динарских ХоВ у укупном стању динарских државних ХоВ продатих на домаћем тржишту повећано је за 2,5 п.п. и износило је 96,1%.

Портфељ девизних државних ХоВ и даље чине искључиво дугорочне ХоВ, при чему је стање ових ХоВ повећано за све рочности. У структури портфеља девизних државних ХоВ, највеће учешће имају ХоВ рочности две године и 18

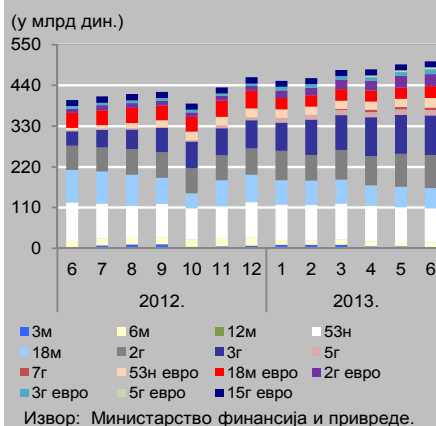
Графикон I.5.1. Учешће динарског дуга у укупном јавном дугу

Графикон I.5.2. Валутна структура јавног дуга РС (30. јун 2013)

Графикон I.5.3. Рочна структура државних ХоВ (стања на крају месеца)

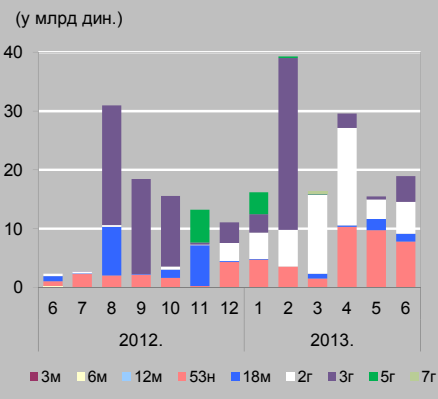
месеци (25,8% и 25,0%, респективно).

Секундарни промет динарским државним ХоВ у Т2 је износио 64,0 млрд динара, што је за 7,7 млрд динара мање него у претходном тромесечју. У погледу рочне структуре, највећи обим секундарног трговања остварен је државним динарским ХоВ рочности 53 недеље (43,6% промета) и две године (39,5% промета).

Посматрано по месечној динамици, готово половина секундарног трговања (46,2%) реализовано је у априлу, од чега се највећи део (83,7%) односио на трговање које је реализовано до два радна дана од датума салдирања примарног трговања. У мају и јуну је знатно смањен промет на секундарном тржишту државних ХоВ, али и трговање ХоВ до два радна дана од датума салдирања примарног трговања.

Ако се из укупног промета искључи секундарно трговање динарским државним ХоВ које је реализовано до два радна дана од датума салдирања примарног трговања, обим секундарног промета у Т2 је износио 36,5 млрд динара, што представља више него двоструко повећање у односу на претходно тромесечје.

Графикон I.5.4. Секундарни промет динарских државних ХоВ

Графикон I.5.5. Секундарни промет по искључењу трговања до два радна дана од датума салдирања ХоВ

II. Инструменти заштите од девизног ризика

1. Свop аукције девиза Народне банке Србије

Народна банка Србије је у току Т2 наставила да организује редовне тромесечне и двонедељне своп аукције девиза.

У току Т2 организовано је 26 редовних тромесечних своп аукција девиза, на којима је Народна банка Србије своп продала и своп купила по 4,0 млн евра. Обим реализације на тромесечним своп аукцијама у априлу и мају је износио по 2,0 млн своп продаје и по 2,0 млн евра своп куповине девиза, док у јуну није било реализације на тромесечним своп аукцијама.

Народна банка Србије је у Т2 организовала 24 редовне двонедељне своп аукције девиза, на којима је своп продала и своп купила по 41,0 млн евра. Код аукција ове рочности највећи обим реализације остварен је у априлу, када је Народна банка Србије своп продала и своп купила по 18,0 млн евра.

Табела II.1.1. Свop трансакције Народне банке Србије, тромесечни подаци (у млн евра)

Тромесечје	Свop продаја девиза	Свop куповина девиза
2012		
T1	100,0	87,0
T2	16,0	36,0
T3	19,0	29,0
T4	36,0	36,0
Укупно 2012.	171,0	188,0
2013		
T1	38,0	38,0
T2	45,0	45,0
Укупно 2013.	83,0	83,0
Извор: НБС.		

Табела II.1.2. Свop трансакције Народне банке Србије у 2013. години, месечни подаци (у млн евра)

Месец	Свop продаја девиза		Свop куповина девиза	
	3М	2Н	3М	2Н
Јануар	13,0		13,0	
Фебруар	9,0		9,0	
Март	4,0	12,0	4,0	12,0
Укупно Т1	26,0	12,0	26,0	12,0
Април	2,0	18,0	2,0	18,0
Мај	2,0	15,0	2,0	15,0
Јун	0,0	8,0	0,0	8,0
Укупно Т2	4,0	41,0	4,0	41,0
Извор: НБС.				

2. Коришћење инструмената заштите од девизног ризика

Током Т2 резиденти су с банкама најчешће закључивали трансакције терминске куповине девиза за динаре. У знатно мањој мери биле су заступљене трансакције терминске продаје девиза банкама од стране резидената и девизне своп трансакције.

Учешће терминске куповине девиза резидената од банака у укупној куповини девиза од стране резидената износило је 5,2% и било је највише у априлу, 6,8%. Укупно 36 домаћих предузећа је користило могућност заштите од девизног ризика путем закључивања ове врсте трансакција с банкама. Просечна пондерисана рачност терминске куповине девиза износила је 19 дана, при чему је најдужа просечна пондерисана рачност од 25 дана забележена у априлу. Просечна вредност уговора о терминској куповини девиза резидената износила је 0,6 млн евра.

Трансакције терминске продаје девиза банкама од стране резидената забележене су само у јуну. Форвард продају девиза закључило је само једно предузеће, уз просечну пондерисану рачност од 47 дана и просечну вредност уговора од 0,3 млн евра.

У погледу валутне структуре терминске куповине и продаје девиза, доминантно је било учешће америчког долара и износило је 77,8%. Учешће евра је износило 19,3%, док је учешће швајцарског франка било знатно мање, 2,9%.

У Т2 су забележене девизне своп трансакције између резидената и домаћих банака закључене ради заштите од девизног ризика будућег девизног плаћања, односно наплате. Просечна пондерисана рачност ових трансакција износила је 85 дана, а просечна вредност уговора 0,9 млн евра.

Табела II.2.1. Девизне форвард трансакције резидената с банкама, тромесечни подаци

Тромесечје	Форвард куповина резидената			Форвард продаја резидената		
	Износ у млн евра	Просечна пондерисана рачност у данима	Учешће у укупној куповини у %	Износ у млн евра	Просечна пондерисана рачност у данима	Учешће у укупној продаји у %
2012						
T1	211,9	36	8,0	0,2	20	0,0
T2	188,3	42	6,6	0,4	16	0,0
T3	179,9	35	6,7	0,6	6	0,0
T4	174,6	40	5,8	0,1	92	0,0
Укупно 2012	754,7	38	6,7	1,3	18	0,0
2013						
T1	139,6	40	5,5	0,0	-	-
T2	139,5	19	5,2	0,9	47	0,0
Укупно 2013	279,1	29	5,4	0,9	47	0,0

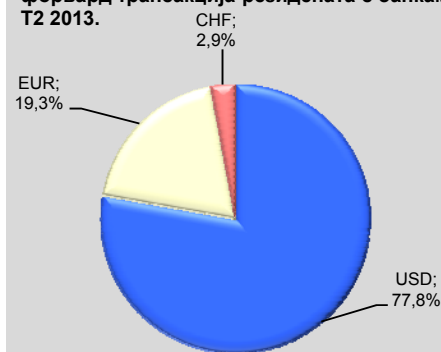
Извор: НБС.

Табела II.2.2. Девизне форвард трансакције резидената с банкама у 2013. години, месечни подаци

Месец	Форвард куповина резидената			Форвард продаја резидената		
	Износ у млн евра	Просечна пондерисана рачност у данима	Учешће у укупној куповини у %	Износ у млн евра	Просечна пондерисана рачност у данима	Учешће у укупној продаји у %
Јануар	33,6	29	4,1	0,0	-	-
Фебруар	73,7	24	10,1	0,0	-	-
Март	32,3	87	3,4	0,0	-	-
Укупно Т1	139,6	40	5,5	0,0	-	-
Април	69,1	25	6,8	0,0	-	-
Мај	34,3	11	4,2	0,0	-	-
Јун	36,1	16	4,3	0,9	47	0,2
Укупно Т2	139,5	19	5,2	0,9	47	0,0

Извор: НБС.

Графикон II.2.1. Валутна структура девизних форвард трансакција резидената с банкама у Т2 2013.

Извор: НБС.

Методолошке напомене

1. Под пласманима се подразумевају динарски и девизни (у које су укључени и валутно индексирани) кредити, дати депозити, ХоВ, акције предузећа и потраживања по каматама и накнадама. Динарски пласмани су пласмани одобрени у динарима без девизне клаузуле. Под девизном клаузулом се подразумева валутна клаузула у смислу закона којим се уређује девизно пословање, као и свака друга клаузула којом се утврђује заштита од ризика промене курса динара.
2. Пласмани су исказани по бруто принципу, што значи да нису умањени за исправке вредности. При искључивању ефеката курса узет је у обзир курс динара према еврџ, швајцарском франку и америчком долару.
3. Према методологији Европске централне банке, у категорију новоодобрених кредита укључују се и репрограмирани кредити.
4. У складу с методологијом Европске централне банке, у сектор становништва укључене су непрофитне институције које пружају услуге становништву и предузетници.
5. Депозити обухватају динарске и девизне (у које су укључени и валутно индексирани) депозите.

Списак графикана и табела

Графикони

I.1.1.	Учешће динарских пласмана у укупним пласманима привреди и становништву	1
I.1.2.	Секторска структура пласмана	1
I.2.1.	Учешће динарских кредита у укупним новоодобраним кредитима привреди и становништву	2
I.3.1.	Учешће динарских депозита у укупним депозитима привреде и становништва	3
I.3.2.	Секторска структура депозита	3
I.3.3.	Валутна и рочна структура депозита привреде и становништва	3
I.4.1.	Динарска и девизна штедња	4
I.4.2.	Рочна структура динарске штедње (30. јун 2013)	4
I.4.3.	Рочна структура девизне штедње (30. јун 2013)	4
I.5.1.	Учешће динарског дуга у укупном јавном дугу РС	5
I.5.2.	Валутна структура јавног дуга РС (30. јун 2013)	5
I.5.3.	Рочна структура државних ХоВ (стања на крају месеца)	5
I.5.4.	Секундарни промет динарских државних ХоВ	6
I.5.5.	Секундарни промет по искључењу трговања до два радна дана од дана салдирања ХоВ	6
II.2.1.	Валутна структура девизних форвард трансакција резидената с банкама у Т2 2013.	8

Табеле

II.1.1.	Своп трансакције Народне банке Србије, тромесечни подаци	7
II.1.2.	Своп трансакције Народне банке Србије у 2013. години, месечни подаци	7
II.2.1.	Девизне форвард трансакције резидената с банкама, тромесечни подаци	8
II.2.2.	Девизне форвард трансакције резидената с банкама у 2013. години, месечни подаци	8